

Lam dokumentert drept av rødrev. Foto: Grethe Andersen.

Tapsundersøkelser:

Tapsårsaker hos lam og beitekapasitet på Tjongsfjordhalvøya 2006

Inger Hansen og Svein Morten Eilertsen
Bioforsk Nord Tjøtta
Kontaktperson: inger.hansen@bioforsk.no

Tapsundersøkelser på lam ved hjelp av mortalitetssendere ("dødsvarslerer") har blitt gjennomført en rekke steder i landet de senere år. Disse har gitt god kunnskap om årsakene til og tidspunktene for lammetap i de ulike forsøksområdene de spesifikke år. Denne undersøkelsen kartlegger dødsårsakene blant lam på Tjongsfjordhalvøya i Rødøy/Meløy kommuner 2006. Samtidig ble det foretatt en vurdering av beitekapasiteten i området.

Bakgrunn

På Tjongsfjordhalvøya har lammetapene på beite ligget over 20 % i flere besetninger de seinere år. Kun et fåtall av kadavrene har blitt funnet og man vet lite om dødsårsakene og fordelingen av disse. Målet med denne undersøkelsen var å dokumentere tapsårsakene hos lam ved bruk av dødsvarslerer. I tillegg ønsket man å gjøre en vegetasjonskartlegging i området for å kunne vurdere om dyretallet på utmarksbeitet var tilpasset beitetilgangen (beitekapasitet).

Metoder

272 lam tilhørende seks besetninger ble instrumenterte med radiosendere før de ble sluppet på utmarksbeite. Det ble peilet daglig i beiteområdet fra utslipp i begynnelsen av juni og frem til midten av oktober. Beiteområdet var ca 16 km² stort med veinett rundt store deler av arealet. Til sammen beitet det over 1000 søyer og lam, samt noe storfe i forsøksområdet. Kadaverfunn ble undersøkt av rovviltkontakt fra Statens naturoppsyn. Dersom dødsårsak ikke var dokumentert/antatt forårsaket av rovvilt eller

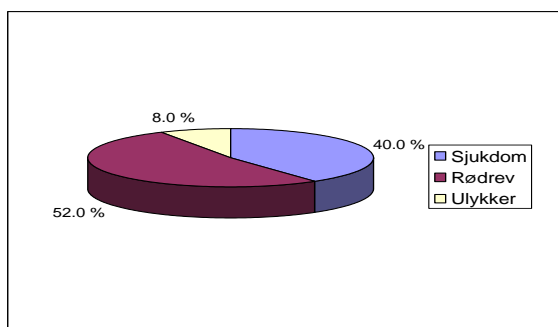
åpenbar ulykke ble kadaveret sendt til Veterinærinstituttet i Harstad for obduksjon. Diverse besetningsdata ble registrert for eventuelt å kunne relatere tapene på beite til driftsmessige forhold. Leverprøver og blodprøver fra et utvalg av dyrene ble analysert for hhv. jernstatus og sporstoffstatus. Vegetasjonskartlegging av beiteområdet ble foretatt 07.09.06 og beiteområdets bæreevne ble vurdert.

Tapårsaker

I løpet av beitesesongen mistet de seks forsøksbesetningene til sammen 62 radiomerkede lam (22,8 %). Totalt ble 53 av lammekadavrene gjenfunnet, men det var mulig å dokumentere dødsårsaken bare på 25 av disse. Av lam med kjent dødsårsak døde ti lam (40 %) av sykdom, 13 (52 %) ble tatt av rødrev (25 %) og to (8 %) omkom i fallulykker (fig. 1).

Fredet rovvilt ble ikke dokumentert som dødsårsak denne sesongen, men fordi en stor andel lam hadde ukjent dødsårsak kan man heller ikke utelukke at predasjon fra jerv, gaupe og/eller kongeørn kan ha vært årsak til en mindre andel av tapene.

Av sykdom var koksidiøse, alveld og sporstoffmangel hovedårsakene til lammedød. Leverprøver avdekket kopper- og koboltmangel hovedsakelig i én besetning og selenmangel eller marginalt selennivå hos lam fra alle besetningene. Årsaken til at så mange kadavre havnet i kategorien "ukjent dødsårsak" var intens omsetning av kadaver, slik at man i mange tilfeller fant kadaveret for seint til å kunne dokumentere dødsårsak.

Figur 1. Fordeling av dødsårsaker blant lam med kjent dødsårsak (N=25).

Sammensatte tapsårsaker

Flere av de revedrepte lammene hadde koksidiøse og andre revedrepte lam hadde marginale selenverdier. Dette kan ha medført at lammene var svekket når de ble angrepet av rødrev. Kombinasjonen koksidiøse og sporstoffmangel ble også påvist hos flere lam, og i lag kan dette ha gitt fatale konsekvenser.

Åsteder for tap

Flesteparten av de revedrepte lammene ble funnet nord-øst i beiteområdet, hvor i hovedsak besetning 1, 2 og 6 beitet. De fleste sjukdomstilfellene, særlig alveld og kopper/koboltmangel, ble dokumentert i den sørøstlige delen av beitet, hvor mange dyr fra besetning 5 beitet.

Tidspunkter for tap

De to ulykkestilfellene skjedde i juni. Sjukdom som dødsårsak ble ikke registrert etter juli måned, mens revedrepte lam ble funnet gjennom hele beiteperioden. Det siste revedrepte lammet ble funnet den 18.09 og veide over 35 kilo. Ytterligere tre lam som ble tatt av rødrev veide over 20 kilo.

Driftsrelaterte faktorer

Lam som overlevde beitesesongen hadde høyere slippvekt enn lam som omkom ($p < 0,001$), mens det ikke var forskjeller i fødselsvekt eller tilvekst fra fødsel til slipp mellom overlevende og omkomne (tab. 1). Dødeligheten var lavere hos lam med eldre mødre enn for lam under gimrer ($p < 0,05$). Kjønn og kullstørrelse hadde ingen signifikant betydning på lammedødeligheten.

Kopper- og koboltmangel ble dokumentert kun blant lam i besetning 5. En kan ikke ut fra dette konkludere med at det er en generell mangel i utmarksbeitet. Det er mest trolig at denne besetningen har kopper/koboltmangel på innmarksskiftene sine.

Tabell 1. Fødselsvekt og tilvekst fra fødsel til slipp for lam som overlevde beitesesongen og lam som omkom.

	Levende	Døde	Sign.nivå
Fødselsvekt (kg)	5,0	4,8	ns
Slippvekt (kg)	12,4	11,7	$p < 0,05$
Tilvekst fra fødsel til slipp (g/dag)	361	374	ns

Beitekartlegging

Lammetilveksten på utmarksbeitet varierte fra 191 til 242 g/dag mellom besetningene. Generelt må dette karakteriseres som relativt dårlig tilvekst. Ut fra vegetasjonskartleggingen ble 4000 dekar klassifisert som godt beite, 10400 dekar som mindre godt og 1600 dekar som stein, steinblokker og vatn. I områder med godt beite var vegetasjonen i stor grad var nedbeitet. Andre steder var vegetasjonen svakt beitet. Ut fra gitte normer for dyretetthet på ulike vegetasjonstyper er det tilrådelig med et øvre dyretall på 750 sauer, dersom en ønsker å sikre bedre tilvekst på lammene og ha sikkerhet for at dyra finner beiteplanter også i somre med dårligere vekstforhold. Med over 1000 sau og lam på beite innenfor utmarksgjerdet på Tjongsfjordhalvøya, må årsaken til dårlig tilvekst i all hovedsak knyttes til for mange beitedyr i forhold til beitekapasiteten. I tillegg kommer problemene med koksidiøse og sporstoff-mangel, som også bidrar til lave tilveksttall. Dette led spesielt besetning 5 under, som hadde meget god tilvekst på lammene inne, men som totalt sett fikk et svakt resultat pga. lav tilvekst og høy dødelighet på utmarksbeitet.

Forebyggende tiltak

Det anbefales at det utarbeides en plan for gjennomføring av tapsreducerende og tilvekstfremmende tiltak i beitelaget. Skjøtsel av beiteene, tilpassing av dyretallet til beitekapasiteten og uttak av rødvrev er sentrale tiltak. Sporstoff- og koksidiøse-problemet må håndteres i nært samarbeid med veterinærtjenesten.

Konklusjon

Rødvrev og sjukdom var de dominerende årsaker til tap av lam i forsøksbesetningene på Tjongsfjordhalvøya beitesesongen 2006. Lammetilveksten på sommerbeite var generelt lav, bl.a. grunnet koksidiøse, sporstoffmangel og overbeiting sett i forhold til beitetets bæreevne.

Referanser

Hansen, I. 2006. Tapsårsaker hos lam på Tjongsfjordhalvøya 2006. Bioforsk Rapport, 1(162), 1-27.
Eilertsen, S.M. 2006. Beitekartlegging på Tjongsfjordhalvøya 2006. Bioforsk Rapport, 1(170), 1-12.

Fagredaktør denne utgaven:
FoU-leder Ronald Bjørnu, Bioforsk Nord Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN nummer: 978-82-17-00364-9
ISSN nummer: ISSN 0809-8654

www.bioforsk.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 450 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Frederik A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
Tlf.: 03 246 / 406 04 100
Faks: 63 00 92 10
post@bioforsk.no

Norsk viltskadesenter Bioforsk Nord Tjøtta 8860 Tjøtta

Tlf.: 92 69 64 17
Faks: 75 04 40 31
e-post: tjotta@bioforsk.no
Kontaktperson: Inger Hansen

www.viltskadesenter.no